

doživljal eno največjih kriz sedanjega časa. In če pogledamo sedaj Stelétov nazor kot nazor nekdanjega Dvořákovskega učenca! Ali nismo poudarili, da se opaža v njegovem umetnostnozgodovinskem credu večja objektivnost, da se subjektivna gibalna umetnostnega razvoja ne cenijo več kot edino zveličavna? Ali ni tu na pohodu neka nova stvarnost, ki prav ta čas objema vse duhovne panoge naše dobe?

Sedaj, ko sem poskusil podati oznako avtorjevega umetnostnozgodovinskega nazora, naj se povrnem k splošni oceni knjige, k njenemu pomenu za slovenski narod. Poleg znanstveno ekskluzivnih, mednarodno pomembnih del prof. Iz. Cankarja, smo dobili s to knjigo delo, ki ima po eni strani čisto znanstveno vrednost, po drugi strani pa se po svojem poljudnem značaju usposablja za službo celemu narodu. Najprvotnejši pogoj vsakega res kulturnega človeka je poznavanje umetnosti. Danes, ko je vse življenje vrženo iz normalnih tirov, ko se še nismo privadili takta, kakršnega nam narekuje nova tehnika, je tudi naše duhovno življenje zadela težka kriza. V času smo, ko se umetnost ne ceni več kot božanska cvetka, ko se ji ne žrtvujejo več tolike gmotne sile kot nekdanj. Jasno je, da zanimanje za umetnost pada; pri tem pa niso toliko krivi ljudje sami, kolikor nenormalne razmere novega časa. Ljudje ne iščejo več sami umetnosti, ampak je prej obratno. Zato je ta knjiga prišla ob zelo pravem času. Kdor bo dobil v roke to lepo knjigo, bo morda zopet našel pot v pravo kulturno sfero, ter bo morda vsaj sebi samemu razširil obzorje.

Stane Mikuš

Jože Karlovšek: Slovenski ornament. Zgodovinski razvoj. V Ljubljani 1935. Izdalo Udruženje diplomiranih tehnikov.

Karlovšek, ki je napisal to knjigo, ne prihaja v književnost iz univerzitetnega seminarja, ampak iz življenja, iz prakse. Svoj čas je sanjal o tem, kako bi zbudil slovensko kmečko arhitekturo k novemu življenju (Slovenska hiša, Lj. 1927 in 1928), zadnja leta pa se s svojim keramičnim podjetjem trudi, da ustvari podlage sodobne slovenske keramike posebno s tem, da si osvaja tehnične pridobitve inozemstva, ornamentiko pa ustvarja po domačih močeh v duhu domače tradicije, o katere bistvu, duhu in snovanju si je ustvaril idealno naziranje. Te spekulacije so ga vodile v zgodovino ornamenta sploh in slovanskega ornamenta posebej. Glede slovenske ornamentike se posebno bori za naziranje, da se slovanska ornamentika bistveno razlikuje od alpske, v katere okvir na prvi pogled spada.

Vsebina knjige o slovanskem ornamentu, kateri naj bi sledila še ena, ki naj bi pokazala tudi, kako ga je mogoče praktično porabljati, je sledeča: Po splošnem uvodu o pojmu in značaju ornamenta, ki je pa prav medel in ničesar bistvenega o ornamentu ne poda, sledi prvo glavno poglavje o ornamentu prvotnih kultur, kjer ugotovi glavna področja v davnini, ki prihajajo pri postanku in razvoju slovenskega ornamenta v poštev. Posebno poglavje je posvečeno preseljevanju narodov, kjer pa poseže daleč preko navadnega okvira tega pojma in podčrta posebno važnost izročila podonavsko-ilirske kulture za razvoj slovanske ornamentike v novi domovini. Naivno gledanje na važni predmet se izraža posebno zopet v poglavju Stara slovanska kultura.

Tudi poglavje o staroslovanskem ornametu bi bilo treba globlje utemeljiti. Nikakor pa ne moremo pritrditi avtorju, ko med zgodovinskim gradivom za ilustracijo poglavja o staroslovanskih spomenikih navaja prtiček s staroslovenskimi motivi in nanj opira svoje trditve. Prtiček je namreč novo, po starih ornamentalnih vzorcih izvršeno delo tvrdke »Juljana« v Ljubljani. Pri poglavju o slovenski ornamentiki, ki vsebuje marsikatero zanimivo opazovanje, nas moti predvsem, da se pisatelj ne opira na resnično historično gradivo, ampak pogosto na domnevno staro, pri sodobnosti pa preveč na kultivirano, umetno obrtno prilagojeno slovensko ornamentiko. Sploh izzveni ta del veliko preveč v reklamo za lastno podjetje. V čisto neznanstveno smer izzveni poglavje Sedanja ornamentika vzhodnega področja pri nas; zaključek je le preočitno odmev političnih gesel sodobnosti, utemeljen pa bi smel biti samo v psiholoških podlagah življenja in razvoja ornamenta v kulturnem snovanju narodov. Zgrešen se nam zdi naslov zadnjega poglavja Pregled r a z v o j a slovenske ornamentike, kjer namesto tega govori o značaju slovenskega ornamenta. O tem bi znal pisatelj povedati kaj boljšega, saj je to naznačil z mnogimi nedvomno plodovitimi opazkami o poeziji slovenskega ornamenta; težnja po obvladanju zanj pretežavnega znanstvenega aparata pa ga zapelje tako daleč, da nazadnje celo tudi ta njegova svojstvena koncepcija le ne pride do prave veljave. Zadnje poglavje je podano tudi v nemškem in srbskohrvatskem prevodu. Zanimiv je lepo tiskani zadnji del s 127 slikami.

Knjigi priznavamo kljub njeni metodični pomanjkljivosti in znanstveni nedozorelosti, da je zanimiva in polna pobud, ki utegnejo pobuditi znanstveno boljše pripravljeno pero, da to tvarino psihološko, zgodovinsko in umetnostno popolneje obdela. Taka knjiga bi bila res naša kulturna potreba. Karlovškova knjiga pa boleha predvsem tudi na tem, da premalo loči sodobne ali polpretekle usode ljudske ornamentike v kulturnem življenju od romantike sem od pravih, zgodovinskih prič ornamentalnega snovanja narodov. Bistveni del take knjige bi se smel opirati samo na zgodovinsko, avtentično in kolikor mogoče datirano gradivo. Šele dodatek k temu bi smel govoriti o novejših prireditvah motivike stare ljudske ornamentike v obliki poskusov ustvaritve raznih »narodnih« slogov in njene porabe v umetni obrti in industriji. Frst.

Mathias Murko, *Les études slaves en Tchécoslovaquie*. Travaux publiés par l'Institut d'études slaves XVI. Paris, Honoré Champion, 1935.

Ta 143 strani obsegajoča knjižica podaja sliko postanka, razvoja in sedanjega stanja češke slavistike v petih poglavjih: 1. od prosvetljenstva do romantike, 2. doba romantike, 3. od l. 1848. do ustanovitve češke univerze, 4. od izvojevanja češke univerze do češkoslovaške svobode in 5. po l. 1918. v obnovljeni češkoslovaški državi.

Knjižica je napisana predvsem informativno, vendar v obliki, ki je samo slavistično vsestranskemu Murku lastna in ki se bere kot napeta povest. Kljub strogi stvarnosti vsebuje toliko osebnih pogledov in razgledov daleč preko ozkega okvira tvarine, katero obdeluje, da nas nehote spominja na njegovo dragoceno knjigo o reformaciji in protireformaciji pri Jugoslovanih. Problemi, ki niso ozko slavistični, kakor v dani zvezi predvsem razmerje